

УДК 595.44(477.5)

© 2012 р. Н. Ю. ПОЛЧАНІНОВА, О. В. ПРОКОПЕНКО

ПОЯСНЕННЯ ДО «КАТАЛОГУ ПАВУКІВ (ARACHNIDA: ARANEI) ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ»

Полчанінова, Н. Ю. Пояснення до «Каталогу павуків (Arachnida: Aranei) Лівобережної України» [Текст] / Н. Ю. Полчанінова, О. В. Прокопенко // Вісті Харк. ентомол. т-ва. — 2012. — Т. XX, вип. 2. — С. 69–80.

У статті надано переклад українською мовою вступу до англійського видання «Каталогу павуків Лівобережної України», історичного огляду вивчення павуків регіону та методології користування каталогом. 4 табл., 130 назв.

Ключові слова: павуки, Arachnida, Aranei, Лівобережна Україна, каталог, фауна, історія вивчення.

Полчанінова, Н. Ю. Пояснення к «Каталогу пауков (Arachnida: Aranei) Левобережной Украины» [Текст] / Н. Ю. Полчанінова, Е. В. Прокопенко // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 2012. — Т. XX, вып. 2. — С. 69–80.

В статті приведен переклад на український мову вступу до англійського видання «Каталога пауков Левобережной Украины», історичного огляду вивчення пауков регіону та методології користування каталогом. 4 табл., 130 назв.

Ключевые слова: пауки, Arachnida, Aranei, Левобережная Украина, каталог, фауна, история изучения.

Polchaninova, N. Yu. Explanation to 'The Catalogue of the spiders (Arachnida, Aranei) of the Left-Bank Ukraine' [Text] / N. Yu. Polchaninova, O. V. Prokopenko // The Kharkov Entomol. Soc. Gaz. — 2012. — Vol. XX, iss. 2. — P. 69–80.

The paper presents and methodology

A translation into Ukrainian of the introduction to the English edition of 'The Catalogue of the spiders (Arachnida, Aranei) of the Left-Bank Ukraine', a historical review of the research of spider, and a methodology for use of the catalogue are given in the article.

4 tabs, 130 refs.

Keywords: spiders, Arachnida, Aranei, Left-Bank Ukraine, catalogue, fauna, history of research.

Вступ. У 2013 р. планується опублікування «Каталогу павуків (Arachnida: Aranei) Лівобережної України». Каталог вийде англійською мовою як додаток до журналу «Arthropoda Selecta» (Москва, Товариство наукових видань КМК). З метою зробити каталог більш доступним для широкого кола читачів ми публікуємо українською мовою пояснення до користування ним, а також історію вивчення павуків Лівобережної України.

Плідна праця українських арахнологів протягом останніх трьох десятиріч, накопичення фауністичних і екологічних відомостей, постійна необхідність в обміні інформацією підштовхнула нас розпочати систематизацію результатів, які були досягнуті. Відомості про павуків України містяться в окремих, найчастіше маловідомих і важкодоступних місцевих виданнях. Частиною цих даних вже було відображено в узагальнюючих роботах. У каталозі павуків територій колишнього СРСР К. Г. Михайлова (Mikhailov, 1997) та його пізніших доповнень (Mikhailov, 1998, 1999, 2000) Україна вказана загалом, з виділенням Криму та Карпат. У каталозі Д. С. Харитонова (Kharitonov, 1932) наводяться докладні вказівки щодо пунктів збору й авторів публікацій, але цей каталог вийшов уже 80 років тому. Окремо опубліковано каталог павуків Криму (Ковбляк, 2004), в якому, крім місцезнаходжень і посилань на публікації, містяться відомості про зональну та біотопічну приуроченість видів. Сучасні узагальнюючі роботи, присвячені аранеофауні Українських Карпат і рівнинної частини України, відсутні.

Таким чином, узагальнення та надання найбільш повної інформації про фауністичні дослідження павуків України є вкрай актуальними. Однак після аналізу власного матеріалу, доступних колекцій та літературних джерел ми обмежились лише лівобережною частиною. Правобережжя виявилось настільки мало вивченим, що узагальнення цих даних було б явно передчасним. Перші результати нашої роботи були представлені на 22-му Європейському арахнологічному колоквиумі (Polchaninova, 2005 a, b).

Каталог складається з трьох частин. Перша — це історичний огляд, короткі географічні відомості, методологія й аналіз стану вивченості окремих областей і регіонів, друга — власне каталог, третя — список літератури. У цей список, крім цитованих, ми включили усі роботи, що стосуються вивчення павуків Лівобережної України.

Історичний огляд. Арахнологія в Україні розвивалась як частина російської, а пізніше, радянської арахнологічної науки. Огляд її загальної історії був представлений К. Г. Михайловим на 21-му

Polchaninova N. Yu. Department of Zoology and Ecology of Animals, Kharkov National University, pl. Svobody 4, Kharkov, 61077, UKRAINE; e-mail: polchaninova@mail.ru
Prokopenko Ye. V. Department of Zoology, Biological Faculty, Donetsk National University, ul. Shchorsa 46, Donetsk, 83050, UKRAINE; e-mail: helen_procop@mail.ru

Європейському арахнологічному колоквиумі (Mikhailov, 2004), а історія української арахнології детальніше розглядалась нами на 22-му колоквиумі (Polchaninova, Prokopenko, 2005 a, b). У «Каталозі ...» ми доповнюємо попередні статті новими відомостями.

Перший період накопичення фауністичних даних розпочався у 60-х рр. 18 століття з так званих Експедицій Академії наук для вивчення російської природи (табл. 1).

Таблиця 1. Перший період дослідження павуків Лівобережної України (1836–1930 рр.)

Автор (мовою оригіналу)	Рік публікації	Кількість зазначених видів	Місце зберігання колекції
Schmidt P.	1836	2	ЗІН РАН
Krynicky J.	1837	5	втрачена
Рейнгард В.	1874, 1877	32	втрачена
Thorell T.	1875	88	NHRS
Фрейберг П. Г.	1897	29	втрачена
Лукьянов Н.	1897	27	ННПМ
Грезе Н. С.	1909	55	Зоомузей МДУ
Спасский С. А.	1914, 1927	43	ЗІН РАН
Перелешина В. И.	1927	21	Зоомузей МДУ
Kharitonov D. E. (каталог)	1932		
Харитонов Д. Е. (доповнення)	1936	182	?
179 видів за сучасною класифікацією			

Примітки: ДонНУ — Донецький національний університет; ЗІН РАН — Зоологічний інститут РАН, Санкт-Петербург; Зоомузей МДУ — Зоомузей Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова; Ін-т зоол. — Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, Київ; КНУ — Київський національний університет ім. Т. Шевченка; ННПМ — Національний науково-природничий музей НАН України; СДПУ — Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка; ТНУ — Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, Сімферополь; ХНУ — Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; NHRS — Museum of Nature History, Стокгольм; п. к. — приватна колекція.

Мізерні відомості про павуків розкидані у працях таких видатних натуралістів минулого, як П. С. Паллас, Й. П. Фальк, С. Г. Гмелін, І. І. Лепехін, Е. Г. Лаксманн та ін. (Mikhailov, 2004). Зокрема, Й. П. Фальком (Falk, 1786) і С. Г. Гмелінін (Gmelin, 1788) у Криму було знайдено південноруського тарантула (*Lycosa singoriensis* Laxm.). Це перший вид павуків, виявлений на території сучасної України. Тільки майже через 50 років почали з'являтися окремі повідомлення про павуків різних областей: 10 видів для Житомирської та півночі Київської обл., 10 видів для півдня Хмельницької обл. (Eichvald, 1830), 2 види для Запорізької обл. (Schlatter, 1836; Шатилов, 1866), 5 видів для Харківської і 3 види для Одеської обл. (Krynicky, 1837), 17 видів для околиць Кам'янець-Подільського Хмельницької обл. (Belke, 1853, 1859), 5 видів для Дніпропетровської обл. (Nordmann, 1863) — тут і далі ми вказуємо сучасний адміністративний поділ. Перші справжні арахнологічні роботи належать В. Рейнгарду (1874, 1877). Він наводить і частково описує 32 види павуків з Харківської обл. Далі йде відома робота Т. Торреля «Verzeichniss Südrussischer Spinnen» (Thorell, 1875), яка значно збагачує відомості про павуків європейського півдня Російської Імперії. У ній наводиться 245 видів з Харківської, Дніпропетровської, Херсонської, Одеської обл. і Криму. Наприкінці XIX–на початку XX століття, крім невеликих заміток (Schmidt, 1895; Strand, 1910; Лебединский, 1914; Спасский, 1914) з'являються списки видів павуків для окремих пунктів і областей України. Це робота П. Р. Фрейберга (1897) на матеріалі, зібраному в околицях Дніпропетровська (27 видів), М. Лук'янова (Лукьянов, 1897) — у Київській, Чернігівській і Полтавській обл. (79 видів), М. С. Грезе (1909) — в околицях с. Провалля Луганської обл. (55 видів), С. О. Спаського (Спасский, 1927) — на півдні Херсонської обл. та в Криму (136 видів), В. І. Перелешіної (Перелешина, 1931) — у Миколаївській, Одеській та Херсонській обл. (47 видів). Кульмінацією цього періоду є публікація каталогу Д. Є. Харитонова (Kharitonov, 1932) «Katalog der Russischen Spinnen», а потім доповнення до нього (Харитонов, 1936), де для всієї України, але без західних областей, які тоді не входили до складу Радянського Союзу, наводиться 337 видів павуків, а для лівобережної частини — 182 види (179 згідно із сучасною класифікацією). Далі у вивченні павуків настає понад 30-річна перерва, пов'язана з Великою Вітчизняною війною, політичними репресіями, оголошенням арахнології неперспективною наукою. І лише наприкінці 70-х рр. минулого сторіччя починається третій, сучасний етап розвитку арахнології. У 1971 р. виходить визначник павуків Європейської частини СРСР В. П. Тищенко (Тыщенко, 1971). Ця книга відіграла вирішальну роль у розвитку радянської арахнології. Новий визначник викликав значний інтерес у студентів та аспірантів 70–80-х років, і у різних регіонах Союзу з'являються молоді фахівці. В Україні третій період відкривається кандидатською дисертацією М. В. Леготай з фауни павуків Українських Карпат (Леготай, 1973) і на Лівобережжі — роботою О. В. Астахової про павуків Харківської та Полтавської обл. (Астахова, 1974) (табл. 2).

Таблиця 2. Сучасний період дослідження павуків Лівобережної України

Збирач	Роки досліджень	Кількість знайдених видів	Місце зберігання колекції
Астахова О. В.	1969–1978	134	Музей природи ХНУ (частково втрачена)
Зюзин О. О.	1976–1985	10	п. к. Алмати
Кириленко В. О.	1980–1984	158	втрачена
Назаренко С. І.	1980–1989	220	втрачена
Полчанинова Н. Ю.	з 1979	546	п. к. ХНУ
Євтушенко К. С.	з 1989	373	п. к. Ін-т зоол.
Гнелиця В. А.	з 1990	164	п. к. СДПУ
Гур'янова В. Є.	з 1990	130	п. к. Київ
Прокопенко О. В.	з 1993	476	п. к. ДонНУ
Ковблук М. М.	з 1997	40	каф. зоол. ТНУ
Сінгаєвський С.	з 2002	137	п. к. КНУ
Дрогваленко О. М., Гуля Ю. О., Мураїнова І. В.	з 2004	84	Музей природи ХНУ
Фомічов О. А.	з 2005	141	п. к. Новосибірськ
Наведено 790 видів, з них 39 видів помилково, 41 потребують підтвердження, 1 nomina dubia			

Примітки: див. табл. 1.

У каталозі павуків території колишнього Радянського Союзу (Mikhailov, 1997) станом на серпень 1996 р. для України вказано 808 видів з 37 родин, у тому числі для Карпат — 421 вид, для Криму — 311 видів. Аналіз публікацій, які вийшли пізніше (на 2009 р. включно) дозволив К. Г. Михайлову збільшити кількість видів, зареєстрованих в Україні, до 958, у Криму — до 500, у Карпатах — до 485 (Mikhailov, 2012). Сучасний список видів павуків Криму налічує понад 500 видів (Ковблук, 2011). Однак і новітні дані не відображають реального таксономічного різноманіття цих територій.

У 1932 р. для написання каталогу Д. С. Харитонов мав у своєму розпорядженні всього лише 24 роботи (найважливіші з них наведено в табл. 1). На грудень 2012 р. список публікацій збільшився до 238 джерел. У нашій книзі наводяться посилання на статті, присвячені павукам Лівобережної України. Здебільшого це еколого-фауністичні дослідження природних біотопів різних регіонів Лівобережної України. Українське Полісся вивчено, головним чином, завдяки роботам К. В. Євтушенка (Євтушенко, 1991 а, б, в, 1992, 1993). Павукам лісостепової зони присвячені роботи В. А. Гнелиці (Гнелиця, 1990 а, б, 1993, 1997, 1998 та ін.), В. І. Кириленка, М. В. Леготай (Кириленко, Леготай 1981) і Н. Ю. Полчанинової (Полчанинова, 1987, 2003 а, 2005 б). Автори «Каталогу...» зосередили свої зусилля на вивченні аранеофауни степової зони (Полчанинова, 1990 а, б, 1992 а, 1995 б, 2006; Polchaninova, 2010; Прокопенко, 1998 а, б, 1999, 2000, 2001 а, б, 2002 та ін.). Наші колеги зробили суттєвий внесок у ці дослідження (Гур'янова, 1991, 1992; Євтушенко, 2005; Gnelitsa, 2007, 2010–2012 та ін.).

Одним з найбільш плідних напрямів роботи з вивчення павуків Лівобережжя була та залишається інвентаризація аранеофауни охоронюваних територій — національних парків, заповідників, заказників тощо. Цикли робіт присвячено Українському степовому заповіднику: відділенню «Хомутовський степ» (Полчанинова, 1993 а, 2006), «Кам'яні Могили» (Полчанинова, 1998 а; Прокопенко, 2008; Собка, 2008), «Михайлівська цілина» (Полчанинова, 1987); Луганському природному заповіднику (Прокопенко, 2001 а; Полчанинова, 2011) і, окремо, його відділенням «Придонцівська заплава» (Прокопенко, 1998 а), «Провальський степ» (Полчанинова, 1990 в), «Стрільцівський степ» (Полчанинова, 1995 а). Плідно досліджували фауну та екологію павуків Чорноморського біосферного заповідника (Астахова, 1976; Євтушенко, 2005; Полчанинова, 1988, 1992 б, 1997, 1998 б, 2009), Дніпровсько-Орільського заповідника (Полчанинова, 2003 б) та «Асканії-Нова» (Гур'янова, 1991, 1991; Полчанинова, 1995 б). Вивчали фауну та структуру населення природних парків: НПП «Святі Гори» (Polchaninova, 2007), НПП «Меотиди» (Прокопенко, 2010), НПП Деснянсько-Старогутський (Гнелиця, 2000), ПП Гомільшанський (Полчанинова, 2003 а), НПП Нижньоворсклянський (Полчанинова, 2005 а), РЛП «Великобурлуцький степ» (Полчанинова, 2005 б). Виходили також узагальнюючі праці, в яких аналізували та порівнювали таксономічну структуру, видове багатство, склад домінуючих видів павуків декількох заповідних ділянок (Полчанинова, 1990 а, б, 1992 а, 2001, 2007; Polchaninova, 2012).

У статтях останніх десятиріч особливу увагу приділено павукам трансформованих ландшафтів, головним чином, міських деревних насаджень (Прокопенко, 2001 б, 2003) і породних відвалів вугільних шахт (Прокопенко, 1998 б, 1999, 2001 б та ін.), а також синантропній аранеофауні (Євтушенко, 2000, 2008; Федоряк, 2009; Fedoriak, 2010).

Систематичний напрям арахнології в Україні розвивали В. А. Гнелиця (Суми), Н. М. Ковблук і А. А. Надольний (Сімферополь). Декілька видів родин Linyphiidae (Gnelitsa, 2002, 2007, 2011),

Gnaphosidae (Ковблюк, 2005, 2007; Ковблюк, 2006, 2008) і Dysderidae (Ковблюк, 2008) було описано або переписано та проілюстровано за матеріалами з Лівобережної України. Лише незначна кількість робіт стосується фенології (Зюзин, 1978; Прокопенко, 2008), трофоекології (Полчанинова, 1990 г, 1993 б; Полчанинова, 1995), морфологічної мінливості та морфорізноманіттю популяцій павуків урбанізованих ландшафтів (Прокопенко, 2008, 2011), накопиченню важких металів павуками техногенних територій (Прокопенко, 2002). У період 1836–2012 рр. для Лівобережної України було вказано 790 видів павуків, з них 39 — помилкові вказівки, 41 вимагають підтвердження, 1 вид є *nomina dubia*. Таким чином, достовірними ми вважаємо знахідки 709 видів. 24 види були описані з території, що вивчається, 20 з них залишаються валідними.

Методологія. Павуків збирали у 214 пунктах Лівобережної України, які у каталозі позначені на карті. Ще 23 літературні вказівки стосуються не певного місця, а адміністративної області або біогеографічного регіону (Полтавська та Харківська обл., Кобеляцький р-н, Нижнє Подніпров'я). Вони позначені на карті порожніми кружальцями. Вказівки на великі географічні регіони, наприклад Південний Схід України, лісостепову зону України тощо на карті не позначали. Пункти перераховані за адміністративними областями з північного заходу на південний схід та надані у вигляді таблиці у додатку (Appendix). Для кожного пункту ми наводимо російську, українську та англійську назви. Остання транслітерується на англійську згідно з правилами, встановленими Кабінетом Міністрів України (Постанова ..., 2010). У деяких статтях замість географічної назви наводиться назва заповідника або іншої охоронюваної території, прилеглого радгоспу тощо. Ми встановили місцезнаходження цих точок і вказали найближчий населений пункт, який має відповідний номер у списку локалітетів. Список охоронюваних територій наводиться як доповнення до основної таблиці пунктів у додатку. Окремо ми також вказуємо старі назви населених пунктів, як вони наведені у відповідних статтях, і їх сучасні назви.

У тексті каталогу родини перераховані у систематичному порядку, а види та роди у межах родин — за абеткою, згідно з каталогом Н. Платника (Platnick, 2012). Для кожного виду наводяться такі відомості:

ЗНАХІДКИ (RECORDS). Назва області надається за назвою обласного центру — *Kharkiv*, далі під відповідним номером у квадратних дужках перераховуються пункти знаходження виду (порядковий номер і назва) з посиланням на автора публікації або персональні дані — [87. Haidary] Polchaninova, 2009 a; [163. Yasynuvata] EP pers. data. Якщо у публікації наводяться два пункти та не вказується, в якому саме виявлено даний вид, їх пишуть у спільній дужці через кому — [197. Heroiske, 198. Rybalche]. Якщо пунктів більше або вони обмежують район дослідження, то пункти наведено через тире — [48. Gurbintsi — 49. Usivka]. Якщо вид було наведено під іншою назвою, як синонім, то її пишуть у дужках після прізвища автора — Polchaninova, 1990 (*Eresus niger*). У разі помилкового визначення виду хибна назва з приміткою «sub» додається у дужках після літературного посилання — Polchaninova, 1990 (sub *A. tepidarium*). Якщо автор вказує вид за літературними джерелами, то його прізвище пишеться курсивом (*Kharitonov, 1932*). Якщо вид наводиться автором на підставі чужих неопублікованих даних, то спочатку дається посилання на джерело відомостей, а потім літературне посилання курсивом — NP pers. data; *Prokopenko, 1998*. Якщо пізніше автор опублікував свої дані, то його персональні повідомлення опускаються — *Prokopenko, 2001 a*; Polchaninova, Prokopenko, 2011 b.

Особисті дані скорочуються у тексті таким чином:

AF — Alexander Fomichev / Олександр Анатолійович Фомічов, Новосибірськ
AP — Alexander Ponomarev / Олександр Вікторович Пономарьов, Ростов-на-Дону
AS — Alexander Slutsky / Олександр Ілліч Слущкий, Харків
AT — Alexander Tkachenko / Олександр Євгенович Ткаченко, Харків
AnT — Andrei Tanasevitch / Андрій Вікторович Танасевич, Москва
DL — Dmitry Logunov / Дмитро Вікторович Логунов, Манчестер
EP — Elena Prokopenko / Олена Василівна Прокопенко, Донецьк
EK — Konstantin Evtushenko / Костянтин В'ячеславович Євтушенко, Київ
MK — Mykola Kovblyuk / Микола Михайлович Ковблюк, Сімферополь
NP — Nina Polchaninova / Ніна Юріївна Полчанинова, Харків
VG — Valery Gnelitsa / Валерій Анатолійович Гнелиця, Суми
YuM — Yuri Marusik / Юрій Михайлович Марусик, Магадан.

ПОМИЛКОВІ ВИЗНАЧЕННЯ (MISIDENTIFICATIONS). У розділі наводиться посилання на знаходження виду, якщо його ідентифікація була перевірена за матеріалами власних та інших доступних колекцій і не підтвердилась. Далі у дужках вказується вид, якого має стосуватися це посилання, і автор, який вніс ці виправлення.

ПОТРЕБУЄ ПІДТВЕРДЖЕННЯ (NEED CONFIRMATION). Якщо вид зазначений у літературі за матеріалами втрачених колекцій і його знахідка не була підтверджена для даної адміністративної області або природного регіону іншими авторами, то ми визначаємо цю вказівку як таку, що вимагає підтвердження. До цієї групи потрапили як широко поширені види, перебування яких у даній точці цілком можливо, але до цих пір не підтвердилось, так і види, знахідка яких вельми сумнівна, але спростувати її без відповідного матеріалу або додаткових досліджень не є можливим.

МІСЦЕПЕРЕБУВАННЯ (HABITATS). Щоб уникнути численних повторень одного і того ж місцеперебування виду у різних авторів, ми вирішили згрупувати біотопи у міру зволоження, починаючи з лісових і закінчуючи антропогенними. У зв'язку з тим, що біотопічна преферентність виду може змінюватись залежно від географічних умов (Бей-Бієнко, 1966), перелік біотопів наводиться окремо для кожної природної зони та підзони. У дужках після біотопу вказується автор і рік публікації або персональні дані — oak f. (Polchaninova, 2003 a; AP pers. data). Якщо вказівка біотопу є сумнівною, то вона міститься у фігурних дужках — {arable lands (Kirilenko, Legotay, 1981)}. Нетиповий біотоп з поодиноким знахідкою виду позначається зірочкою — stony st.* (EP pers. data). У багатьох публікаціях степові біотопи вказуються як «степ, степова рослинність» тощо. З метою розширення відомостей про біотопічний розподіл павуків у степових угрупованнях ми наводимо тип степу. У списку біотопів пояснюється, яким авторським вказівкам відповідає цей тип — forb-bunchgrass steppe: as steppe in Grese, 1909; virgin steppe in Polchaninova, 1990 c. З іншого боку, ми об'єднали докладні вказівки на рослинні асоціації у відповідний тип степу — bunchgrass steppe: as fescue and/or feather grass-forb association in Gurianova, Khomenko, 1991.

СПИСОК БІОТОПІВ ТА ЇХ СКОРОЧЕННЯ. Ліси. Соснові ліси. Сюди віднесені природні соснові ліси Полісся і штучні ліси з сосни звичайної (*Pinus silvestris*) на третій боровій терасі у лісостеповій і степовій зонах (pine f.).

Змішані ліси — сосново-листяні в Поліссі, а також субори та судіброви в лісостеповій і степовій зонах, тобто сосново-дубові ліси на другій річковій терасі. Можуть бути простими (дуб, сосна) та складними, з домішкою клена, липи та інших порід (mixed f.).

Соснові й дубові ліси на крейдяних ґрунтах (pine and/or oak f. on chalk).

Листяні ліси (deciduous f.): березові ліси (birch f.); заплавні ліси (flood-plain f.); дубові заплавні ліси (flood-plain oak f.); вільшаники, або ольси, тополеві, березові, осикові ліси в заплавах річок (alder, poplar stands); нагірні діброви (oak f.); байрачні ліси (bairak f.). березово-вільхові кілки в соснових лісах (birch-alder kolki), степові кілки на піщаній арені Нижнього Дніпра (kolki).

Штучні деревні насадження: лісові насадження великої площі (f. plantations); невеликі ділянки, засаджені сосною звичайною (*Pinus* plantation) або білою акацією (*Robinia* plantation); насадження дерев на березі річки (riverbank groove); сосново-березове насадження у нагірній діброві (pine-birch groove); лісосмуги (shelter f. belts); парки (parks).

Зруби (clear cuts); узлісся (f. edges); галявини (f. glades). Під такою назвою ми також включили вказівку К. Євтушенка (Evtushenko 1991 a) «ксерофітні ділянки (зруби, галявини, узлісся)».

ВЕТЛЕНД. «Гігрофітні відкриті біотопи (водойми, болото, лука, поле)» Evtushenko 1991 a — (wetlands); плавні (reed beds); болота — як marshes, якщо не визначено тип болота, верхове болото (fens); лісове низове болото зі сфагнумом (bog); береги очеретяних боліт (reed swamp b.).

Береги водойм (shores of water bodies); берег річки/ставу (river b., bank of a pond); піщані береги річок (sandy river b.); навколводні біотопи (riparian habitats). Сюди включені посилання «вологі біотопи» у степовій і лісостеповій зонах, які по суті є прибережною зоною різних водойм з навколводною рослинністю.

Навколводна, водно-болотна рослинність (riparian vegetation); річкові/морські наноси (fluvial/marine detrital deposits).

Заплавні луки (flood-plain mead.); вологі/сухі луки в балках (wet/dry mead.); остепнені (steppe mead.); засолені луки (saline mead.); стоги сіна на луках (haystacks).

СТЕПИ. Степові балки — днища та нижні частини схилів (steppe gullies); степові схили — степова рослинність на верхній частині схилів балок та невеликих пагорбів (steppe slopes); лучні степи (meadow st.); різнотравно-дерновинно-злакові степи (forb st.); дерновинно-злакові степи (bunchgrass st.); приморські степи (coastal st.); піщані/петрофітні/крейдяні степи (sandy/stony/chalky st.); гранітні/вапнякові/крейдяні оголення (granite/limestone/chalk outcrops); солончаки (saline marshes); берега солонуватих озер (saline lake b.); берег моря (sea shore); берег затоки (bay shore).

АНТРОПОГЕННІ МІСЦЕПЕРЕБУВАННЯ. Орні землі (arable lands); перелоги на колишніх орних землях (abandoned lands).

Ділянки з бур'янистою рослинністю (ruderal veget.); трава і ґрунт біля фундаментів будинків (near footings).

Територія промислових підприємств (industrial enterprises); територія факельної установки (flare plant).

Терикони вугільних шахт (spoil banks); каменярня (quarry); піщаний/глиняний кар'єр (sand/clay pit).

Житлові будинки та господарські споруди (dwellings and household); багатоповерхові житлові будинки (apartment buildings); міська квартира (city flat); підвали (basements), погребі (cellars), каналізаційна система (sewer system), каналізаційний колодезь (sewer manhole).

ІНШІ МІСЦЕПЕРЕБУВАННЯ. Нори різних тварин (animal holes, rodent holes, fox burrow, marmot burrow тощо).

Їжа пташенят мухоловки-білошийки (*Ficedula albicollis*' fodder).

ГЕОГРАФІЧНЕ ПОШИРЕННЯ (GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION). Для визначення меж поширення виду нами використовувалися основні сучасні каталоги світової та регіональних фаун (Platnick, 2012; Helsdingen, 2012; Абдурахманов и др., 2012; Данилов, 2008; Mikhailov, 1997–2000; Buchar, Ruzichka, 2002; Logunov, Marusik, 2000; Есюнин, Ефимик, 1996; Ковблюк, 2004, 2011), визначники, систематичні списки видів (Nentvig *et al.*, 2012; Kovblyuk *et al.*, 2011; Paquin *et al.*, 2010; Tanasevitch, 2005, 2011; Buckle *et al.*, 2001; Marusik *et al.*, 2002; Mozaffarian, Marusik, 2001), а також інформація, люб'язно надана нашими колегами (дивись подяки).

Для визначення типу ареалів ми користуємося номенклатурою К. Б. Городкова (Городков, 1984). За основу типології давньосередземноморських ареалів ми взяли систему О. Л. Крижановського (Крыжановский, 2002) з урахуванням змін щодо скіфського ареалу. Згідно зі схемою зоогеографічного розподілу Палеарктики Є. М. Лавренка (Лавренко, 1962) та О. Ф. Емельянова (Емельянов, 1974) ми переносимо скіфську підобласть з Бореальної зоогеографічної області до Давньосередземноморської.

Назви ареалів прийняті у таких межах.

Космополітичний — охоплює всі континенти крім Антарктиди.

Семікосмополітичний — охоплює 3–4 континенти.

Голарктичний — охоплює Палеарктику та Неарктику.

Палеарктичний — охоплює всю Євразію. Частина видів з цим ареалом трапляється у Північній Африці.

Амфіпалеарктичний — палеарктичний ареал, який має диз'юнкцію у Сибіру та Центральній Азії.

Західно-Центрально-Палеарктичний — охоплює Європу, Західний та Середній Сибір, Північну Африку, Передню та Центральну Азію.

Західнопалеарктичний — охоплює Європу, Урал, Кавказ, захід Передньої Азії, Північну Африку.

Види з цим ареалом можуть заходити у Західний Сибір і Західний Казахстан.

Західнопалеарктичний-Неарктичний — охоплює Західну Палеарктику та Неарктику.

Євро-Сибірський — охоплює Європу Західний та Середній Сибір.

Європейський — охоплює всю чи майже всю Європу та Урал. Види з цим ареалом можуть траплятися на Кавказі або у Північній Африці, а також заходити до Західного Сибіру або Західного Казахстану.

Скіфський — охоплює степову та лісостепову зони Євразії та тягнеться від Паннонської рівнини через область Причорноморських степів, Південний Урал, Північний Казахстан, степи півдня Центрального та Східного Сибіру та Північної Монголії до Північно-Східного Китаю. Він чітко поділяється на два довготних сектори — західний, до гір Алтаю, та східний.

Західноскіфський ареал, у свою чергу, складається з Паннонського, Понтійського та Урало-Алтайського ареалів.

Паннонський — обмежений Паннонським басейном.

Понтійський — охоплює степову та лісостепову зони Європи, від нижнього Дунаю, ріки Прут та Верхнього Дністра на схід до західного краю Каспійської низини та передгір'я Уралу, на південь до узбережжя Чорного та Азовського морів та передгір'я Кавказу.

Понто-Каспійський — тягнеться на схід до узбережжя Каспійського моря, включаючи Прикаспійську низину.

Давньосередземноморський — у вузькому сенсі за О. Л. Крижановським (2002), охоплює Макаронезію, усе Середземномор'я, Передню та Середню Азію, пустелі Центральної Азії та Тибет. Включає частину рівнинних районів Західної Європи та гори — Піренеї, Альпи, Карпати, північ Туреччини та Кавказ. У нашій роботі ми розглядаємо цей ареал ширше, тобто він охоплює власно Давньосередземноморський та Скіфський ареали.

Східнодавньосередземноморський — західна межа ареалу проходить через східну або південно-східну Європу (Болгарія, Греція) та Туреччину.

Західнодавньосередземноморський — східна межа ареалу проходить через Західний Казахстан на південь повз східне узбережжя Каспійського моря.

Європейсько-давньосередземноморський — охоплює більшу частину Європи, часто без північної частини, та область Давнього Середземномор'я.

Широко середземноморський — тягнеться від Макаронезії через Південну Європу, Північну Африку, Передню Азію до Північно-Західного Ірану та Східного Закавказзя. Види з цим ареалом можуть траплятися на Північному узбережжі Чорного моря та Північному Кавказі.

Для видів з більш вузьким, мозаїчним або неясним ареалом ми вказуємо країни або регіони їх поширення.

Список видів, помилково зазначених для території Лівобережної України, наведено окремо після основного тексту каталогу (erroneous records). У кожному окремому випадку виняток виду із загального списку обґрунтовується. Далі слідує список вказівок, які потребують підтвердження (need confirmation). Підстави для включення видів до цієї групи було наведено вище.

Завершення. На грудень 2012 р. у Лівобережній Україні достовірно зареєстровано 709 видів павуків з 247 родів 35 родин. Найбільш різноманітними є родини Linyphiidae, Gnaphosidae, Salticidae, Theridiidae та Lycosidae (табл. 3).

Т а б л и ц я 3. Видове багатство павуків у природних зонах і підзонах Лівобережної України

Родини	Зони та підзони									
	усього		Лісова		Лісостепова		Степова I		Степова II	
	видів	%	видів	%	видів	%	видів	%	видів	%
Atypidae	2	0,3	—	—	2	0,4	2	0,4	1	0,3
Scytodidae	1	0,1	1	0,3	1	0,2	1	0,2	1	0,3
Pholcidae	4	0,6	2	0,5	3	0,7	4	0,7	3	0,9
Segestriidae	1	0,1	—	0,0	1	0,2	1	0,2	—	—
Dysderidae	5	0,7	2	0,5	1	0,2	5	0,9	3	0,9
Oonopidae	1	0,1	1	0,3	—	—	—	—	—	—
Mimetidae	4	0,6	2	0,5	2	0,4	4	0,7	2	0,6
Eresidae	1	0,1	—	—	1	0,2	1	0,2	1	0,3
Oecobiidae	1	0,1	1	0,3	—	—	—	—	—	—
Uloboridae	2	0,3	—	—	1	0,2	2	0,4	1	0,3
Nesticidae	2	0,3	1	0,3	2	0,4	—	—	—	—
Theridiidae	57	8,1	31	8,0	38	8,2	48	8,8	28	7,8
Linyphiidae	204	28,9	131	33,5	154	33,1	128	23,1	58	16,0
Tetragnathidae	13	1,8	10	2,6	13	2,8	13	2,4	9	2,5
Araneidae	42	5,9	30	7,6	29	6,5	35	6,3	27	7,8
Lycosidae	58	8,3	31	7,9	37	8,0	41	7,4	38	10,6
Pisauridae	4	0,6	3	0,8	3	0,7	4	0,7	1	0,3
Oxyopidae	3	0,4	1	0,3	2	0,4	2	0,4	2	0,6
Zoridae	7	1,0	3	0,8	5	1,1	5	0,9	5	1,4
Agelenidae	6	0,9	4	1,0	6	1,3	6	1,1	5	1,4
Cybaeidae	1	0,1	1	0,3	1	0,2	1	0,2	1	0,3
Hahniidae	4	0,6	3	0,8	3	0,7	3	0,5	1	0,3
Dictynidae	21	3,0	9	2,3	9	1,9	17	3,1	9	2,5
Titanoecidae	7	1,0	3	0,5	3	0,7	3	0,5	5	1,4
Miturgidae	8	1,1	4	1,0	6	1,3	7	1,3	6	1,7
Anyphaenidae	1	0,1	1	0,3	1	0,2	1	0,2	1	0,3
Liocranidae	9	1,3	4	1,0	4	0,9	8	1,5	4	1,3
Clubionidae	17	2,4	12	3,1	14	3,0	14	2,5	7	2,0
Corinnidae	3	0,4	1	0,3	3	0,7	3	0,5	3	0,9
Zodariidae	2	0,3	—	—	—	—	2	0,4	1	0,3
Gnaphosidae	82	11,7	28	7,1	41	8,8	74	13,5	49	13,7
Sparassidae	1	0,1	1	0,3	1	0,2	1	0,2	1	0,3
Philodromidae	26	3,7	15	3,9	13	2,8	25	4,5	17	5,1
Thomisidae	38	5,5	19	4,9	25	5,4	32	5,8	23	6,5
Salticidae	71	10,1	35	9,0	38	8,2	61	11,0	41	11,4
Усього	709	100	391	100	463	100	554	100	354	100

П р и м і т к и : Степова I — підзона різнотравно-дерновинно-злакових степів, Степова II — підзона дерновинно-злакових степів.

Найбільше видове багатство аранеофауни характеризує підзону різнотравно-дерновинно-злакових степів, що пояснюється як об'єктивним факторами — найбільшою площею та різноманітністю біотопів, так і суб'єктивними — найкращою її вивченістю. Аранеофауна третьої степової підзони напівпустельних степів не проаналізована у таблиці у зв'язку з недостатністю відповідних даних.

Територія Лівобережної України охоплює 6 областей повністю (Чернігівська, Сумська, Полтавська, Харківська, Луганська, Донецька), майже всю Запорізьку, більше половини Дніпропетровської та Херсонської, менше третини Київської та Черкаської і кілька сіл Миколаївської області. Кількість видів павуків у фауні окремих адміністративних областей здебільшого відображає стан їх дослідження, а не природне багатство. Найкраще вивчено аранеофауну Донецької області, найгірше — Черкаської, Київської та Запорізької областей (табл. 4).

Таблиця 4. Кількість видів павуків у фауні адміністративних областей Лівобережної України

Адміністративна область	Кількість видів	Частка у фауні регіону, %
Чернігівська	372	52,5
Сумська	263	37,1
Київська	59	8,3
Черкаська	33	4,7
Полтавська	183	25,8
Харківська	382	53,9
Луганська	376	53,0
Дніпропетровська	336	47,4
Донецька	498	70,2
Запорізька	71	10,0
Херсонська	347	48,9
Миколаївська	110	15,5
Усього на Лівобережжі	709	100,0

Подяки. Автори щиро вдячні В. А. Гнелиці (Суми), М. М. Ковблюку (Сімферополь), Д. В. Логунову (Манчестер), В. І. Овчаренку (Нью-Йорк), А. В. Танасевичу (Москва), О. В. Пономарьову (Ростов-на-Дону) за допомогу у визначенні окремих видів павуків. Ми висловлюємо подяку О. О. Громову (Алмати), Д. В. Логунову (Манчестер), Ю. М. Марусику (Магадан), К. Г. Михайлову (Москва), А. В. Танасевичу (Москва) за надання відомостей з особистих баз даних про географічне поширення павуків. Ми вдячні О. В. Пономарьову (Ростов-на-Дону) та О. А. Фомічову (Новосибірськ) за надання матеріалів і списків видів зі своїх приватних колекцій. Ми дякуємо співробітникам Музею природи Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна та співробітникам і студентам кафедри зоології і екології Донецького національного університету за збір матеріалу та можливість роботи з колекціями. Ми щиро вдячні В. С. Гур'яновій (Київ) за цінні критичні зауваження до первісного варіанту каталогу і К. Г. Михайлову за консультації з оформлення остаточного варіанту. Ми високо цінуємо лінгвістичну допомогу Джо Гегеріча (Вест Арканзас) у корегуванні англійського тексту. Ми також вдячні нашим чоловікам — В. П. Полчанінову (Харків) і В. В. Прокопенку (Донецьк) — за постійну моральну та матеріальну підтримку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Абдурахманов, Г. М. Пауки (Arachnida, Aranei) Республики Дагестан: видовой состав, распространение [Текст] / Г. М. Абдурахманов, А. В. Пономарев, С. В. Аличева. — Махачкала : ДГПУ, 2012. — 220 с.
- Астахова, Е. В. К изучению фауны пауков Харьковской и Полтавской областей / Е. В. Астахова [Текст] // Вестн. Харьк. ун-та. — 1974. — Вып. 105. — С. 94–97.
- Астахова, Е. В. К изучению трофических связей пауков Черноморского заповедника [Текст] / Е. В. Астахова, В. П. Перваков // Вестн. Харьк. ун-та. — 1976. — Вып. 135. — С. 89–92.
- Бей-Биенко, Г. Я. Смена местообитаний наземными организмами как биологический принцип [Текст] / Г. Я. Бей-Биенко // Журн. общ. биологии. — 1966. — Т. 27, вып. 1. — С. 5–21.
- Гнелица, В. А. Фауна и экология пауков лесостепной зоны Украины [Текст] / В. А. Гнелица // Матер. Всесоюз. науч.-метод. совещ. зоологов педвузов. — Махачкала : Дагестан. пед. ин-т., 1990 а. — Ч. 1. — С. 78–79.
- Гнелица, В. А. Фауна пауков околородных биотопов лесостепи Сумской области [Текст] / В. А. Гнелица // Проблемы исследования рационального использования природных ресурсов Сумщины и их изучение в школе : матер. обл. науч.-практ. конф. — Сумы, 1990 б. — Ч. 1. — С. 56–64.
- Гнелица, В. А. Фауна и экология пауков семейства Linyphiidae лесостепной зоны Украины [Текст] : автореф. дис. ... канд. биол. наук: 03.00.18 / В. А. Гнелица. — К., 1993. — 20 с.
- Гнелица, В. А. Биотопическая приуроченность пауков семейства Linyphiidae в условиях Лесостепи Украины [Текст] / В. А. Гнелица // Бюл. Моск. о-ва испыт. природы. Отд. биол. — 1997. — Т. 102, вып. 2. — С. 34–38.

- Гнелица, В. А.** К фауне пауков сем. Linyphiidae Каневского заповедника / В. А. Гнелица [Текст] // Роль охоронюваних територій у збереженні біорізноманіття : матер. наук. конф., присв. 75-річчю Канівського природ. запов. — Канів, 1998. — С. 166–167.
- Гнелица, В. А.** Предварительные данные о пауках Деснянско-Старогутского национального природного парка [Текст] / В. А. Гнелица // Заповідна справа в Україні. — 2000. — Т. 6, вип. 1–2. — С. 76–77.
- Городков, К. Б.** Типы ареалов насекомых тундры и лесных зон Европейской части СССР [Текст] / К. Б. Городков // Ареалы насекомых Европейской части СССР, карты 179–221. — Л. : Наука, 1984. — С. 3–20.
- Грезе, Н. С.** Пауки Донской области [Текст] / Н. С. Грезе // Тр. студ. кружка по изуч. родной природы при Моск. ун-те. — 1909. — Т. 4. — С. 1–13.
- Гурьянова, В. Е.** Новые виды пауков из заповедника «Аскания-Нова» [Текст] / В. Е. Гурьянова // Вестн. зоологии. — 1992. — № 6. — С. 13–18.
- Гурьянова, В. Е.** Состав аранеофауны и основные экологические особенности её компонентов в степных экосистемах заповедника «Аскания-Нова» [Текст] / В. Е. Гурьянова, В. Н. Хоменко. — К. : Ин-т зоологии АН УССР, 1991. — 56 с.
- Данилов, С. Н.** Каталог пауков (Arachnida, Aranei) Забайкалья [Текст] / С. Н. Данилов. — Улан-Удэ : Изд-во Бурят. науч. центра СО РАН, 2008. — 106 с.
- Евтушенко, К. В.** Видовой состав и биотопическое распределение пауков (Aranei) Черниговского Полесья [Текст] / К. В. Евтушенко // Ред. ж. Вестн. зоологии. — К., 1991 а. — 19 с. — Деп. ВИНТИ 04.06.91, № 2339–В 91.
- Евтушенко, К. В.** Пауки северной части Киевского Полесья [Текст] / К. В. Евтушенко // Вестн. зоологии. — 1991 б. — № 3. — С. 79–80.
- Евтушенко, К. В.** Пауки (Araneae) фауны Украинского Полесья [Текст] : автореф. дис. ... канд. биол. наук: 03.00.18 / К. В. Евтушенко. — К., 1991 в. — 15 с.
- Евтушенко, К. В.** Эколого-фаунистические исследования пауков (Aranei) Черниговского Полесья [Текст] / К. В. Евтушенко // Тр. Зоол. ин-та АН СССР. — 1992. — Т. 226 : Фауна и экология пауков, скорпионов и ложноскорпионов СССР. — С. 113–115.
- Евтушенко, К. В.** К изучению пауков (Aranei) Новгород-Северского Полесья [Текст] / К. В. Евтушенко // Ред. ж. Вестн. зоологии. — К., 1993. — 13 с. — Деп. ВИНТИ 06.01.93, № 26–В 91.
- Евтушенко, К. В.** Эвсинантропные пауки (Aranei) Черниговского Полесья [Текст] / К. В. Евтушенко // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 2000. — Т. 8, вып. 2. — С. 184–185.
- Евтушенко, К. В.** Пауки (Aranei) околородной полосы Соляноозерного участка Черноморского заповедника [Текст] / К. В. Евтушенко // Загальна і прикладна ентомологія в Україні : тези доп. наук. ентомол. конф., присв. пам'яті чл.-кор. НАН України, д. б. н., проф. В. Г. Доліна (Львів, 15–19 серпня 2005 р.). — Львів, 2005. — С. 81–82.
- Евтушенко, К. В.** Эвсинантропные пауки (Arthropoda: Aranei) Кисва [Текст] / К. В. Евтушенко, Е. Н. Сингаевский // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 2008. — Т. 15, вып. 1–2. — С. 223–225.
- Емельянов, А. Ф.** Предложения по классификации и номенклатуре ареалов [Текст] / А. Ф. Емельянов // Энтомол. обозрение. — 1974. — Т. 53, вып. 3. — С. 497–522.
- Есюнин, С. Л.** Каталог пауков (Arachnida, Aranei) Урала [Текст] / С. Л. Есюнин, В. Е. Ефимик. — М. : КМК Sci. Press Ltd., 1996. — 229 с.
- Зюзин, А. А.** Фенология рода *Pardosa* С. L. Koch (Aranei, Lycosidae) на севере и юге европейской части СССР [Текст] / А. А. Зюзин, В. П. Тыщенко // Энтомол. обозрение. — 1978. — Т. 57, вып. 2. — С. 423–430.
- Кириленко, В. А.** К исследованию фауны Aranei в восточной лесостепи Украины [Текст] / В. А. Кириленко, М. В. Леготай // Фауна и экология насекомых. — Пермь : Пермск. ун-т, 1981. — С. 45–54.
- Ковблюк, Н. М.** Каталог пауков (Arachnida: Aranei) Крыма [Текст] / Н. М. Ковблюк // Вопросы развития Крыма : науч.-практ. дискус.-аналит. сб. «Проблемы инвентаризации крымской биоты». — Симферополь : Таврия-Плюс, 2004. — Вып. 15. — С. 211–262.
- Ковблюк, Н. М.** *Zelotes kukushkini* sp. n. (Aranei, Gnaphosidae) и близкие виды в фауне Палеарктики [Текст] / Н. М. Ковблюк // Вестн. зоологии. — 2006. — Т. 40, № 3. — С. 205–217.
- Ковблюк, Н. М.** Пауки рода *Drassodes* (Aranei, Gnaphosidae) фауны Крыма [Текст] / Н. М. Ковблюк // Вестн. зоологии. — 2008. — Т. 42, № 1. — С. 11–24.
- Ковблюк, Н. М.** Каталог пауков (Arachnida: Aranei) Крыма [Текст] / Н. М. Ковблюк. — 11.11.2011. — Ver. 1.0. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : URL : http://arachnology.kz/Crimea/main_Crimea.htm. — Заголовок с экрана.
- Ковблюк, Н. М.** Пауки семейства Dysderidae Украины (Arachnida, Aranei) [Текст] / Н. М. Ковблюк, Е. В. Прокопенко, А. А. Надольный // Евроазиатский энтомол. журн. — 2008. — Т. 7, № 4. — С. 287–306.
- Крыжановский, О. Л.** Состав и распространение энтомофаун земного шара [Текст] / О. Л. Крыжановский. — М. : Тов-во науч. изданий КМК, 2002. — 242 с.
- Лавренко, Е. М.** Основные черты ботанической географии пустынь Евразии и Северной Африки [Текст] / Е. М. Лавренко // Комаровские чтения. — М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1962. — Вып. 15. — 169 с.
- Лебединский, Я. Н.** К фауне Крымских пещер [Текст] / Я. Н. Лебединский // Зап. Новорос. о-ва естествоиспыт. — 1914. — Т. 40. — С. 113–131, табл. 1–2.
- Леготай, М. В.** Пауки Украинских Карпат [Текст] : автореф. дис. ... канд. биол. наук : 03.00.09 / М. В. Леготай. — Х., 1973. — 21 с.
- Лукьянов, Н.** Список пауков (Araneina, Pseudoscorpionina, Phalangina), водящихся в Юго-Западном крае и смежных с ним губерниях России [Текст] / Н. Лукьянов // Зап. Киев. о-ва естествоиспыт. — 1897. — Т. 14, вып. 2. — С. 1–19.
- Перелешина, В. И.** Материалы для фауны пауков западных и юго-западных частей Восточной Европы [Текст] / В. И. Перелешина // Ежегодн. Зоол. муз. АН СССР. — 1931. — Т. 31 (1930), вып. 3/4. — С. 359–391.
- Полчанинова, Н. Ю.** К познанию пауков-герпетобионтов луговой степи Левобережной Украины [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Пробл. почв. зоологии : матер. докл. IX-го всесоюз. совещ. (Тбилиси, ноябрь 1987 г.). — Тбилиси : Медниереба, 1987. — С. 228–229.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки Черноморского государственного заповедника [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Фауна и экология паукообразных. — 1988. — С. 42–51.
- Полчанинова, Н. Ю.** Состояние изученности аранеофауны степных заповедников Украины [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Заповедники СССР — их настоящее и будущее : тез. докл. всесоюз. конф. — Новгород, 1990 а. — Ч. 3. — С. 120–121.
- Полчанинова, Н. Ю.** Сравнительная характеристика фауны пауков степей Левобережной Украины [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Новости фаунистики и систематики. — К., 1990 б. — С. 163–167.

- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки Провальской степи [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Тр. Зоол. ин-та АН СССР. — 1990 в. — Т. 226 : Фауна и экология пауков, скорпионов и ложноскорпионов СССР. — С. 98–104.
- Полчанинова, Н. Ю.** К изучению питания паука *Agelena labyrinthica* (Cl.) (Agelenidae) в агроценозах [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Тр. Зоол. ин-та АН СССР. — 1990 г. — Т. 226 : Фауна и экология пауков, скорпионов и ложноскорпионов СССР. — С. 133–135.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки (Araneae) степной зоны Левобережной Украины [Текст] : автореф. дис. ... канд. биол. наук : 03.00.09 / Н. Ю. Полчанинова — СПб., 1992 а. — 16 с.
- Полчанинова, Н. Ю.** Новые сведения о фауне и экологии пауков Соленоозерного участка Черноморского заповедника [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Природ. комплексы. Черноморского гос. биосфер. запов. — К. : Наук. думка, 1992 б. — С. 77.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки заповедника «Хомутовская степь» [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Энтومол. исслед. в запов. степ. зоны : тез. докл. междунар. симп. — Х., 1993 а. — С. 54–55.
- Полчанинова, Н. Ю.** К изучению экологии питания *Dictyna arundinacea* (L.) (Aranea, Dictynidae) в лесополосах близ Харькова / Н. Ю. Полчанинова [Текст] // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 1993 б. — Т. 1, вып. 1. — С. 66–71.
- Полчанинова, Н. Ю.** Аранеофауна «Стрельцовой степи» (Луганская область) и ее место в фауне заповедных территорий / Н. Ю. Полчанинова [Текст] // Пробл. сохр. разнообразия природы степ. и лесостеп. регионов : материалы Рос.-Укр. науч. конф., посв. 60-летию Центрально-Черноземного запов. — М. : КМК Sci Press Ltd., 1995 а. — С. 185–186.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки (Arachnida, Aranei) заповедника «Аскания-Нова» [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Фауна и экология пауков. — Пермь, 1995 б. — С. 89–98.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки-герпетобионты Ивано-Рыбальчанского участка Черноморского заповедника [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 1997. — Т. 5, вып. 1. — С. 131–140.
- Полчанинова, Н. Ю.** Эколого-фаунистический обзор пауков (Araneae) заповедника «Каменные Могилы» [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Актуальні питання збереження та відновлення степ. екосистем : матер. міжнар. наук. конф., присв. 100-річчю заповідання асканійського степу. — Асканія-Нова, 1998 а. — С. 299–300.
- Полчанинова, Н. Ю.** Дополнение к фауне пауков (Araneae) Ивано-Рыбальчанского участка Черноморского заповедника [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Вестн. зоологии. — 1998. — Отд. вып. № 9 : Энтомологія в Україні : праці 5-го з'їзду Укр. ентомол. т-ва (Харків, 7–11 вересня 1998 р.). — 1998 б. — С. 148–150.
- Полчанинова, Н. Ю.** Значение заповедных территорий для сохранения степных аранеокомплексов юга Украины [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Фальцфейнівські читання : зб. наук. праць. — Херсон : «Терра», 2001. — С. 148–149.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки нагорных дубрав Гомольшанского природного парка [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Научн. исследов. на территории природн. запов. фонда Харьковской обл. : сб. науч. тр. Харьк. нац. ун-та. — Х., 2003 а. — С. 62–67.
- Полчанинова, Н. Ю.** К изучению аранеофауны Днепровско-Орельского заповедника [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Роль природ.-заповід. територій у підтриманні біорізноманіття : матер. конф., присвяч. 80-річчю Канівського природ. запов. (Канів, вересень 2003 р.). — Канів, 2003 б. — С. 260–262.
- Полчанинова, Н. Ю.** Предварительные сведения о пауках (Araneae) Нижневорсклянского национального природного парка (Полтавская обл.) [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Матер. междунар. конф., посвящ. 140-летию основания Одес. нац. ун-та (Одесса, 22–25 апр. 2005 г.). — Одесса, 2005 а. — С. 212–214.
- Полчанинова, Н. Ю.** Начальный этап восстановления аранеофауны регионального ландшафтного парка «Великобурлукская степь» (Харьковская обл.) [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Изучение и сохр. природ. экосистем запов. лесостеп. зоны : материалы междунар. науч.-практ. конф., посв. 70-летию Центрально-Черноземного запов. (пос. Заповедное Курской обл., 22–26 мая 2005 г.). — Курск, 2005 б. — С. 327–329.
- Полчанинова, Н. Ю.** Материалы к инвентаризации фауны пауков (Araneae) заповедника «Хомутовская степь» (Донецкая обл.) [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : біологія. — 2006. — С. 1–9.
- Полчанинова, Н. Ю.** Фауна и население пауков Потиевского участка Черноморского биосферного заповедника (Херсонская обл., Украина) [Текст] / Н. Ю. Полчанинова // Чтения памяти А. П. Кропивного : матер. междунар. науч. конф. (Харьков, 4–5 дек. 2009 г.). — Х., 2009. — С. 61–71.
- Полчанинова, Н. Ю.** Пауки в пищевом рационе птенцов мухоловки-белошейки (*Ficedula albicollis* Temm) в нагорных дубравах Харьковской области [Текст] / Н. Ю. Полчанинова, И. А. Присада // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 1995. — Т. 2, вып. 1. — С. 146–149.
- Полчанинова, Н. Ю.** Итоги изучения фауны пауков (Araneae) охраняемых степных территорий Украины [Текст] / Н. Ю. Полчанинова, Е. В. Прокопенко // Заповідні степи України. Стан та перспективи їх збереження : матер. міжнар. наук. конф. (Асканія-Нова, 18–22 вересня 2007 р.). — Асканія-Нова, 2007. — С. 82–84.
- Полчанинова, Н. Ю.** Список пауков (Araneae) Луганского природного заповедника [Текст] / Н. Ю. Полчанинова, Е. В. Прокопенко // Зб. наук. праць Луганськ. природ. запов. — Луганськ : Елтон, 2011. — Вип. 2. — С. 96–110.
- Постанова Кабінету Міністрів України № 55 від 27 січня 2010 р. «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею»** [Електронний ресурс]. — Режим доступу : URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF>. — Заголовок з екрану.
- Прокопенко, Е. В.** Фауна пауков (Aranei) Станично-Луганского отделения Луганского природного заповедника [Текст] // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 1998 а. — Т. 6, вып. 2. — С. 105–112.
- Прокопенко, Е. В.** Результаты сбора пауков почвенными ловушками Барбера на породном отвале шахты № 9 «Красная» [Текст] / Е. В. Прокопенко // Вісн. асп. і студ. Донецького держ. ун-ту. — Донецьк : ДонДУ, 1998 б. — С. 145–148.
- Прокопенко, Е. В.** Особенности комплексов пауков (Aranei) на породных отвалах города Донецка [Текст] / Е. В. Прокопенко // Изв. Харьк. энтомол. о-ва. — 1999. — Т. 7, вып. 2. — С. 71–77.
- Прокопенко, Е. В.** Особенности структуры биотопического распределения аранеофауны приморских биотопов Северного Приазовья [Текст] / Е. В. Прокопенко // Актуальные вопросы современной биологии : матер. I-й респ. конф. мол. учёных Крыма (Симферополь, 18 мая 2000 г.). — Симферополь : Таврия, 2000. — С. 89–91.
- Прокопенко, Е. В.** Фауна пауков (Aranei) Луганского природного заповедника [Текст] / Е. В. Прокопенко // Біорізноманіття природних і техногенних біотопів України : матер. всеукр. конф. студ., асп. і мол. учених. — Донецьк : ДонНУ, 2001 а. — Ч. 2. — С. 160–164.
- Прокопенко, Е. В.** Пауки (Aranei) естественных и трансформированных территорий юго-востока Украины (фауна и экология) [Текст] : автореф. ... канд. биол. наук : 03.00.08 / Е. В. Прокопенко. — К., 2001 б. — 20 с.

- Прокопенко, Е. В.** К изучению фауны пауков (Aranei) юго-востока Украины [Текст] / Е. В. Прокопенко // Изв. Харьк. энтомот. о-ва. — 2002. — Т. 9, № 1–2. — С. 185–192.
- Прокопенко, Е. В.** Структура населения пауков (Aranei) древесных насаждений г. Донецка [Текст] / Е. В. Прокопенко // Вестн. зоологии. — 2003. — Отд. вып. № 16. — С. 108–110.
- Прокопенко, Е. В.** Пауки [Текст] / Е. В. Прокопенко // Ландшафты, растительный покров и животный мир регионального ландшафтного парка «Меотида»: монография. — Донецк: Ноулидж, 2010. — С. 152–173.
- Прокопенко, Е. В.** Морфометрическая изменчивость и морфологическое разнообразие популяций *Pardosa lugubris* (Walckenaer, 1802) (Araneae, Lycosidae) в градиенте условий урбанизации [Текст] / Е. В. Прокопенко, А. В. Жуков // Вестн. Донецк. ун-та. Сер. А. Естественные науки. — 2008. — № 1. — С. 311–319.
- Прокопенко, Е. В.** Оценка популяционной структуры пауков *Pardosa lugubris* (Walckenaer, 1802) урбанизированной территории средствами геометрической морфометрии [Текст] / Е. В. Прокопенко, А. В. Жуков // Бюл. Моск. о-ва испыт. природы. Отд. биол. — 2011. — Т. 116, вып. 11. — С. 31–40.
- Прокопенко, Е. В.** Экологическая структура населения пауков (Araneae) заповедника «Каменные Могилы»: ценоморфы, сезонные и циркадные группы [Текст] / Е. В. Прокопенко, А. В. Жуков, Е. Ю. Савченко // Проблемы экологии и охраны природы техногенного региона: межвед. сб. науч. тр. — Донецк: ДонНУ, 2008. — Вып. 8. — С. 142–155.
- Прокопенко, Е. В.** Особенности накопления тяжелых металлов представителями различных групп беспозвоночных подстилки на рекультивированных терриконах Донецкого горнодобывающего комплекса [Текст] / Е. В. Прокопенко, Ю. Л. Кульбачко // Питання степ. лісознавства та лісової рекультивації земель. — Дніпропетровськ: Дніпропетровський нац. ун-т, 2002. — С. 120–124.
- Рейнгард, В.** Материалы для фауны паукообразных порядка Araneae, водящихся в Харьковской губернии и прилегающих местах [1] [Текст] / В. Рейнгард // Тр. о-ва испыт. при Харьковском ун-те. — 1874. — Т. 8. — С. 149–254.
- Рейнгард, В.** Материалы для фауны паукообразных порядка Araneae, водящихся в Харьковской губернии и прилегающих местах [2] [Текст] / В. Рейнгард // Тр. о-ва испыт. при Харьковском ун-те. — 1877. — Т. 10. — С. 399–441.
- Собка, Е. А.** Материалы к изучению фауны пауков (Araneae) заповедника «Каменные Могилы» [Текст] / Е. А. Собка, Е. Ю. Савченко, Е. В. Прокопенко // Охрана окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов: тез. докл. на VII-й междунар. науч. конф. асп. и студ. — Донецк: ДонНУ, ДонНУ, 2008. — С. 24–25.
- Спасский, С. А.** Пауки Донской области [Текст] / С. А. Спасский // Изв. Донск. политехн. ин-та. — Новочеркасск, 1914. — Отд. 2, т. 3, вып. 2. — С. 85–97.
- Спасский, С. А.** Материалы к фауне пауков Таврической губернии [Текст] / С. А. Спасский // Изв. Донск. ин-та сельск. хоз-ва и мелиорации. — 1927. — Т. 7. — С. 66–80.
- Тыщенко, В. П.** Определитель пауков европейской части СССР [Текст] / В. П. Тыщенко. — Л.: Наука, 1971. — 281 с.
- Федоряк, М. М.** О состоянии изученности пауков (Aranei) жилых и хозяйственных помещений населенных пунктов Украины [Текст] / М. М. Федоряк, С. С. Руденко // Фальцфейнівські читання: зб. наук. праць. — Херсон: ПП Вишемирський, 2009. — С. 383–388.
- Фрейберг, П. Г.** О коллекции пауков из Екатеринославской губернии, собранной С. Г. Григорьевым [Текст] / П. Г. Фрейберг // Изв. о-ва любит. естествозн., антропол. и этнографии. — 1897. — Т. 86: Дневн. зоол. отд. о-ва. Т. 2, вып. 5. — С. 13–16.
- Харитонов, Д. Е.** Дополнение к каталогу русских пауков [Текст] / Д. Е. Харитонов // Учен. зап. Пермск. ун-та. — 1936. — Т. 2, вып. 1. — С. 167–225.
- Шатилов, И. Н.** О пауке, доставленном из Крыма [Текст] / И. Н. Шатилов // Изв. о-ва любит. естествозн., антропол. и этногр. — 1866. — Т. 3, вып. 1. — С. 175–177.
- Belke, G.** Quelques mots sur le climat et la faune de Kamienetz-Podolski [Text] / G. Belke // Bull. Soc. Imp. Natur. Moscou. — 1853. — Vol. 26, № 2. — P. 410–437.
- Belke, G.** Esquisse de l'histoire naturelle de Kamienetz-Podolski precedée d'un coup d'oeil sur les travaux des naturalistes des provinces occidentales de la Russie et du royaume de Pologne au XIXe siècle [Text] / G. Belke. — Moscow, 1859. — P. 1–144.
- Buchar, J.** Catalogue of spiders of the Czech Republic [Text] / J. Buchar, V. Ruzicka. — Praha: Peres Publ., 2002. — 349 pp.
- Buckle, D. J.** Linyphiidae and Pimoidae of America north of Mexico. Checklists, synonymy, and literature [Text] / D. J. Buckle, D. Carroll, R. L. Crawford, V. D. Roth // Contrib. à la Connaissance des Araignées (Araneae) d'Amérique du Nord. Part 2. / P. Paquin, D. J. Buckle (eds.). — Faberies, 2001. — Suppl. 10. — P. 89–191.
- Eichvald, E.** Zoologia specielis quam expositis animalibus tum vitis, tum fossibilis potissimum Rossiae in universum, et Poloniae in specie [Text] / E. Eichvald. — Vilnae, 1830. — Ps. 2: De Podozois. — P. 1–323.
- Falk, J. P.** Beitrage zur topographischen Kenntnis der Riussischen Reiches [Text] / J. P. Falk // Beitr. zur Thierk. und Volckerbeschr. — SPb., 1786. — Bd. 3. — S. 283–584.
- Fedorjak, M. M.** Spiders in apartment buildings of Ukraine cities [Text] / M. M. Fedorjak, E. M. Zhukovets // 18th Int. Congr. Arachnology (Siedlce, Poland, 11–17 July 2010): book of abstr. — 2010. — P. 130–134.
- Gmelin, S. G.** Karoli Linnaei Systema Naturae. Editio 13 [Text] / S. G. Gmelin. — Lipsiae, 1788. — Vol. I, pars. 5. — P. 513/
- Gnelitsa, V. A.** On two rare spiders, *Walckenaeria incisa* (O. Pickard-Cambridge, 1871) and *Oryphantus angulatus* (O. Pickard-Cambridge, 1881) from the fauna of Ukraine (Aranei: Linyphiidae) [Text] / V. A. Gnelitsa // Arthropoda Selecta. — 2002. — Vol. 11, № 3. — P. 235–238.
- Gnelitsa, V. A.** *Pelecopsis steppensis* sp. n. (Aranei, Linyphiidae) from Southern Ukraine [Text] / V. A. Gnelitsa // Arthropoda Selecta. — 2007. — Vol. 16, № 2. — P. 137–141.
- Gnelitsa, V. A.** A new species of *Mecynargus* Kulczyński, 1894 (Araneae: Linyphiidae) from the steppe zone of Ukraine [Text] / V. A. Gnelitsa // 18th Int. Congr. Arachnology (Siedlce, Poland, 11–17 July 2010): book of abstr. — 2010. — P. 346–349.
- Gnelitsa, V. A.** *Mecynargus minutipalpis* sp. n. (Araneae: Linyphiidae) from Ukraine [Text] / V. A. Gnelitsa // Acta zoologica bulgarica. — 2011. — Vol. 63, № 1. — P. 61–66.
- Gnelitsa, V. A.** The genus *Sintula* (Aranei, Linyphiidae) in Ukraine, with the description of a new species [Text] / V. A. Gnelitsa // Vestnik zoologii. — 2012. — Т. 46, № 1. — P. 16–23.
- Helsdingen, P. J. van.** Araneae. Fauna Europaea Database. Version 2012.1) [Electronic resource] / P. J. van Helsdingen. — 2012. — Mode of access: URL: <http://www.european-arachnology.org>. — Title from the screen.
- Kovblyuk, N. M.** The spider genus *Gnaphosa* Latreille, 1804 in the Crimea (Aranei: Gnaphosidae) [Text] / N. M. Kovblyuk // Arthropoda Selecta. — 2005. — Vol. 14, № 2. — P. 133–152.

- Kovblyuk, N. M.** Spiders (Arachnida: Aranei) of Abkhazia [Text] / N. M. Kovblyuk, Yu. M. Marusik, A. V. Ponomarev, V. A. Gnelitsa, A. A. Nadolny // *Arthropoda Selecta*. — 2011. — Vol. 20, № 1. — P. 21–56.
- Kovblyuk, N. M.** The spider genus *Micaria* Westring, 1851 in the Crimea (Aranei: Gnaphosidae) [Text] / N. M. Kovblyuk, A. A. Nadolny // *Arthropoda Selecta*. — 2007. — Vol. 16, № 4. — P. 215–236.
- Kharitonov, D. E.** Katalog der russischen Spinnen / Catalogue of Russian spiders [Text] / D. E. Kharitonov. — Leningrad : Izd-vo AN SSSR, 1932. — 206 c.
- Krynicky, J.** Arachnographiae Rossicae decas prima [Text] / J. Krynicky // *Bull. Soc. Nat. Moscou*. — 1837. — Vol. 10, № 5. — P. 73–85.
- Logunov, D. V.** Catalogue of the jumping spiders of northern Asia (Araneida, Araneae, Salticidae) [Text] / D. V. Logunov, Yu. M. Marusik. — Moscow : KMK Sci. Press Ltd., 2000. — 299 pp.
- Marusik, Yu. M.** Spiders (Aranei) of Middle Siberia, an updated checklist with a special reference to the Mirnoye Field Station [Text] / Yu. M. Marusik, L. B. Rybalov, S. Koponen, A. V. Tanasevitch // *Arthropoda Selecta*. — 2002. — Vol. 10 (for 2001), № 4. — P. 323–350.
- Mikhailov, K. G.** Catalogue of the spiders of the territories of the former Soviet Union (Arachnida, Aranei) [Text] / K. G. Mikhailov. — Moscow : Zool. Mus. of the Moscow State Univ., 1997. — 416 pp.
- Mikhailov, K. G.** Catalogue of the spiders of the territories of the former Soviet Union. Suppl. 1 [Text] / K. G. Mikhailov. — Moscow : KMK Sci. Press Ltd., 1998. — 50 pp.
- Mikhailov, K. G.** Catalogue of the spiders of the territories of the former Soviet Union. Suppl. 2 [Text] / K. G. Mikhailov. — Moscow : Zool. Mus. of the Moscow State Univ., 1999. — 39 pp.
- Mikhailov, K. G.** Catalogue of the spiders of the territories of the former Soviet Union. Suppl. 3 [Text] / K. G. Mikhailov. — Moscow : Zool. Mus. of the Moscow State Univ., 2000. — 33 pp.
- Mikhailov, K. G.** A brief historical overview of the development of arachnology in Russia [Text] / K. G. Mikhailov // *Arthropoda Selecta*. — 2004. — Spec. iss. № 1 : *European Arachnology 2003* / D. V. Logunov, J. Penney (eds.). — P. 21–34.
- Mikhailov, K. G.** The spider fauna of Russia and adjacent regions: a 2009 update [Text] / K. G. Mikhailov // *Rus. Entomol. J.* — 2012. — Vol. 21, № 2. — P. 165–168.
- Mozaffarian, F.** A checklist of Iranian spiders (Aranei) [Text] / F. Mozaffarian, Yu. M. Marusik // *Arthropoda Selecta*. — 2001. — Vol. 10, № 1. — P. 67–74.
- Nentwig, W.** Spinnen Europas [Electronic resource] / W. Nentwig, T. Blick, D. Gloor, A. Hänggi, C. Kropf. — 2012. — Mode of access : URL : www.araneae.unibe.ch. — Title from the screen.
- Nodmann, A. von.** Erstes Verzeichniss der in Finnland und Lapland bisher gefundenen Spinnen, Araneae [Text] / A. von. Nodmann // *Bidr. Finl. Naturkannedom*. — 1863. — Vol. 8. — P. 1–39.
- Paquin, P.** Checklist of the spiders (Araneae) of Canada and Alaska [Text] / P. Paquin, D. Buckle, N. Duperre, Ch. D. Donadle // *Zootaxa*. — 2010. — № 2461. — P. 1–170.
- Platnick, N. I.** The World spider catalog, version 13.0 [Electronic resource] / N. I. Platnick. — American Museum of Natural History, 2012. — Mode of access : URL : <http://research.amnh.org/iz/spiders/catalog/>. — Title from the screen.
- Polchaninova, N. Yu.** Araneofauna of chalk lands of Eastern Ukraine [Text] / N. Yu. Polchaninova // 18th Int. Congr. Arachnology (Siedlce, Poland, 11–17 July 2010) : book of abstr. — 2010. — P. 346–349.
- Polchaninova, N. Yu.** Assemblages of herb-dwelling spiders (Araneae) of various steppe types in Ukraine and the Central Chernozem region of Russia [Text] / N. Yu. Polchaninova // *Arachnologische Mitteilungen*. — 2012. — Bd. 43, Hf. 2. — S. 66–67.
- Polchaninova, N. Yu.** A survey of the araneofauna of the Left-Bank Ukraine [Text] / N. Yu. Polchaninova, E. V. Prokopenko // *Mater. of the 22nd Europ. Coll. Arachnology (Blagoevgrad, 3–5 August 2005)*. — Sofia, 2005 a. — P. 66.
- Polchaninova, N. Yu.** History of study and a brief survey of the araneofauna of the Left-Bank Ukraine [Text] / N. Yu. Polchaninova, E. V. Prokopenko // *Acta zoologica bulgarica*. — 2005 b. — Suppl. № 1 : *European Arachnology 2005* / C. Deltchev, P. Stoev (eds.). — P. 50–57.
- Polchaninova, N. Yu.** A checklist of the spider fauna (Araneae) of the «Svyati Gory» National Nature Park (Ukraine, Donetsk Oblast) [Text] / N. Yu. Polchaninova, E. V. Prokopenko // *Arthropoda Selecta*. — 2007. — Vol. 16, № 3. — P. 177–189.
- Schlatter, D.** Bruchstücke aus einigen Reisen nach dem südlichen Russland in den Jahren 1922 bis 1828. [Text] / D. Schlatter. — St. Gallen u. Bern : Huber und Comp., 1836. — 195 s.
- Schmidt, P.** Beitrag zur Kenntniss der Laufspinnen (Araneae Citigradae Thor.) Russlands [Text] / P. Schmidt // *Zool. Jb., Abt. Syst.* — 1895. — Bd. 8, Hf. 2. — S. 439–484.
- Strand, E.** Einige Arachniden aus der Krim [Text] / E. Strand // *Jahrb. Nassau Vergl. Naturk.* — 1910. — Bd. 63. — S. 114–118.
- Tanasevitch, A. V.** Linyphiid spiders of the West Siberian Plain (Arachnida: Aranei) [Text] / A. V. Tanasevitch // *Arthropoda Selecta*. — 2005. — Vol. 14, № 1. — P. 33–88.
- Tanasevitch, A. V.** On linyphiid spiders (Araneae) from the Eastern and Central Mediterranean kept at the Museum d'histoire naturelle, Geneva [Text] / A. V. Tanasevitch // *Rev. Suisse Zool.* — 2011. — Vol. 118, № 1. — P. 49–91.
- Thorell, T.** Verzeichniss Südrussischer Spinnen [Text] / T. Thorell // *Horae Soc. Ent. Ross.* — 1875. — № 11. — P. 39–122.